

beri lélekben — s aligha szülhet mást, mint a végső emberi megnyomorodást. E novellák hangulati értéke is devalválódik; a pszichikai motiváció alakatlan darabokra hull az írói szerkesztés önmagát ismétlő vonalain.

A kötet legjobb írása a *Szövetségesek*. Széles társadalmi közeggel dolgozik, lendülete, dinamikája van; a cselekvés adja az alakok rajzát, ez szüli a külső és belső situációkat is egyaránt — izgalmas odasodrónunk sebes áradásához. Egy vállalati főnököt mutat be, annak önemésztő, de — s ez nagyon fontos — másokért és mások ellen önemésztő életét ábrázolja. Korunk modern — és ezért szürke — harcosát, akit bárhová dobál az élet — olykor sajnos,

hogv dobálhat —, mindig talpra áll, s lendülete mindig a megoldásra váró feladatokra koncentrál. Nem a „kincstári optimizmus” hősei közül való mégsem — hisz a novella legfőbb értéke éppen az, hogy Gulyás embert és situációt körületekintő motivációval épít; a szándék és megvalósulás, a kudarc emberi és társadalmi eredőit egyforma erővel ábrázolja.

Ígéretes írói indulás a Gulyás Jánosé. Kifejezőeszközeinek tudatosabb elrendezésével, megmunkálásával még jobban megközelíthetné e cselekvő kor összetett valóságanyagát — hiszen minden tehetsége megvan hozzá. (*Magvető Könyvkiadó 1968.*)

MAJOROS JÓZSEF

EGY MAREK PARÁZS

KECSKEMÉTI KÖLTŐK ANTOLOGIÁJA

Ha meggondoljuk, irigylésre méltó Kecskemét helyzetét. Irodalmi folyóirattal nem rendelkező vidéki városaink közül kevés sorakoztathat fel ilyen erős lírikus gárdát. Itt van mindenekelőtt a kötet legmarkánsabb, országosan ismert alakja: *Buda Ferenc*. Most bemutatott régebbi és új versei egyéni hangjára és látásmódjára rátalált, eredeti költői egyéniségként rajzolják eléink. Erős és határozott képteremtő készsége az, ami mindenki másról megkülönbözteti. Ettől válik minden költői közhelytől mentessé a szerelem (*Vascsillag*) vagy a tavaszvárás (*Sújtók tavaszi ággal*) hagyományos témája. Valóságsszemléletében az egyedi élményből indul ki, hogy eljusson az általános, mai emberi problémákhoz (*Vonatozók, Szólaljakok*). A tettekreklés, a harc vállalása, a megalkuvás elutasítása, a közéleti líra hangja harcosan, nagy erővel szólal meg. A *Roham* c. vers kapcsán Buda Ferencnek egy másik erős oldalát, fölülény versépítő-szerkesztő képességét ismerjük fel. Hatásos, nagyszabású, több síkú verskompozíciót épít anélkül, hogy gondolatmenetét elveszítené, aránytalanságba tévedne. E téren ha Nagy László vagy Juhász Ferenc nevét említjük vele kapcsolatban, az szerkesztés- és látásmódjának érzékeltetését jelenti. Summázásként tegyük még hozzá, hogy Buda Ferenc mennyiségileg és minőségileg is túlnötte a *Füvek példájá-t*, — második kötetét nagyon várjuk már.

A rég önálló kötetre érett *Gál Farkas* egy-két versében, ha fel is bukkán ismert költői póz vagy hang, azt elnyomja az az új, amivel meglepi az olvasót. Világos, erőteljes, tiszta ké-

pekben beszél. Szerencsésen elkerüli a diszsonáns hangokat abbeli igyekezetében, hogy távol tartsa magát a konvencionális formáktól. Körülrajzolhatóan áll előtűnk a költő: a parasztságból jött, elválaszthatatlanul hozzájuk tartozónak érzi magát ma is, költői magatartásban a kard és a toll bajnokát, Balassit választja eszményül (napjainkban szokatlan, de szimpatikus eszménykép). Ars poeticáját széles ívű, sodró lendületű versében, *Az idő nyílzáporában* tárja eléink. Látszólag partalan áradású mondatzuhatagokban jelenik meg hitvallása, melyet mégis — a gondolat belső törvényszerűségeiből fakadva — szigorú ritmus- és rímfejelem zaboláz.

Problematikásabb a *Tűztánc* antológiából ismert *Goór Imre*. Bemutatott verseiből két ellentétes kép bontakozik ki a költőről. Rövidebb terjedelmű műveiben ismerjük meg erőnyeit: a lírai hangulatok, pillanatképek fanyar tónusú rögzítője ő. Ez az ő területe, itt alkot maradandót. A nagyobb kompozíciókban azonban elvesz, szerkezeti aránytalanság lép fel, a mozaikszerűen egymás mellé dobott képek nem tudnak egységes egészzé összeállni. Így végső soron ezek a versek nem markolnak a lélekbe, közömbösen hagynak, bármilyen nagy akarások feszülnek is a sorok mögött. Az egységes kép kialakításában az erőteljesebb válogatás sokat segíthetett volna.

A Tiszatáj olvasótábora számára az első kötetét már maga mögött hagyó *Hatvani Dániel* sem ismeretlen. E gyűjtemény költői között ő az, akinél legerőteljesebben jut szóhoz a „kecskemétiség”, az aranyhomoki tájjelleg

(bár biográfiailag ő sem a „hírös város” szülötte). Megnyerő természetességgel és őszinteséggel ábrázolja a homok átalakuló tanyavilágát, másutt a borpincék háttéréből tör elő a költő közéleti felelősségérzete, elhivatottsága. A legsikerültebb darabok azonban nála is a kisebb lélegzetű, zárt formában írt lírai versek. Hangja ezekben a legtermészetesebb. Mint a kötet előző költőinél, nála is megaláljuk a nagy erőpróbát, hogy bemutassa korunk bonyolultan összetett valóságának egy szele-

tét (*Vicinálisok utasa*). Szélesen hőmpölyögve és mégis zsúfoltan tárul elénk a kép. Ebben az esetben az anyag legyűrűse, a lényeg megragadása nem sikerült egyértelműen.

Összegzőképpen elmondható, hogy értékes kötet az *Egy marék parázs*. Ebben jelentős része van a két szerkesztőnek (*Szekér Endre, Varga Mihály*) és az illusztrátorként is közreműködő Goór Imrének. (*Kecskemét 1968.*)

NEMES GÁBOR

KENDE SÁNDOR: FELMENTŐ ÍTÉLET

Egy morális kérdésekkel számot vető könyvvel gyarapodott a háborús irodalom.

A főhős, Kéri Gyula, a felszabadulás után államügyész lesz. Egy ízben régi barátjával, Zoltánnal szemben is — akit, maga sem tudja, miért, letartóztattak — képviseli a vádat. Az előzmények: míg Zoltán a fronton volt, Kéri az ő feleségéhez fordult a kéréssel: egy befolyásos barátjával legyenek segítségére bevagonírozott menyasszonya elhurcolásának megakadályozásában. Az asszony azonban nem fárasztotta magát az ügyért... A kis zsidó lány nem tért többé vissza. — Kéri megfogadja: tízezer ember halálával fizet menyasszonyáért.

Ezen a ponton merednek föl a morális problémák kérdőjelei. Túl tudja-e tenni magát az emberileg legmesszebbmenőn jogos fölháborodásból, megrendültségből támadt vak bosszúvágyon a szerencsétlen ügyész? Az író szándéka e dilemmával a legbecsületesebb, általánosításában is. A megvalósítás során azonban sokféle buktatót nehezíti a mondandó érvényrejtését. Elsősorban az, hogy Kende nem számolt a regénynek bizonyos öntörvényszerű műfaji megkötöttségeivel. A könyv vázolt eseménye jellegzetesen egy moralizáló *kisregény* témája: alapvetően *kérdő* jellegű. De húsz évvel azután, hogy az élet már lezárta a problémát, kérdő *kisregényt* írni (vajon hogyan oldható föl a dilemma?) nagyon kevéssé célravezető. Ezt érzi Kende is. Ezért fordul a *nagyregény*hez, mely a lezárt problémák szintézisben láttatásának klaszszikus műformája. Tehát *felelő* nagyregényt akar írni. E szándékából azonban csak a nagyregényforma valósul meg. Az életanyag a törvénytevő az írásműben; témája kérdő természetének ellenében nem sikerül felelő arculatú könyvet produkálnia. Hogyan szélesíti ki anyaga kereteit a nagyregény felé? Úgy, hogy hőseinek kora gyermeksé-

gég nyúl vissza. Így véli megteremteni az egyensúlyt, melyet nem biztosított volna semmi az aktuális-kérdő jellegű *kisregény*forma és a húsz év előtt valós probléma között. Itt még meg lett volna a lehetősége, hogy tartalmában is igazi nagyregényt írjon (íme, így zárt le az élet egy nagy kérdést). Ez esetben ok-okozati viszonyok, az élet, a társadalom távoli területei összefüggéseinek gazdag motivációját árbázolta volna. E lehetőség azonban elvetélt a következők miatt: a terjedelmes, kétharmadérsznyi ifjúkori prelúdiumnak nincs érdemi funkciója a regény döntő, utolsó harmada szempontjából. A hősöknek diákori lakásadójukkal való konfliktusainál például sokkal inkább érdekelt volna, hogy a földalatti mozgalommal kapcsolatba került hősök mivel foglalkoztak. Am erről alig tudunk meg többet, mintha csak egy klubba váltottak volna belépőt.

Mindettől függetlenül a regény utolsó harmada (mint jó *kisregény*anyag) valódi dráma ígérétét hordozza. Kár, hogy a dráma méregfogát Kende — meggondolatlanul — jó előre kihúzta. Zoltán felesége, Encsi ugyanis (különben kitűnően megformált figura — de sajnos épp a döntő eseményben motívátlan maradt) fronton levő férjét megcsalta, s az író végképp elválasztotta őket. S ezek után, akár föltételes módban is, fölmerülhet-e Zoltán felelőssége az asszony erkölcsstelen, embertelen lelkiismeretlensége miatt? Aligha. Márpedig Kéri rajta kérné számon a végzetes történeteket. S ez annál is érthetlenebb, mert Encsit is Kéri kezére adja egy nyomozó útja során az író — ám futni hagyja a történetből. Ily módon az ügyész öngyilkossága végül is csupán önnön szerencsétlen életének lesz megoldásává, és lezárásává a cselekvénynek — de nem váltja ki a vergődő hősök drámájának katarziszát. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1968.*)

BÁRÁNY LÁSZLÓ